

Exploatarea sexuală și abuzul sexual față de copii

Implementarea Convenției
de la Lanzarote de către
Republica Moldova

Sumar executiv, noiembrie 2017

Acest Sumar Executiv reflectă principalele constatări și recomandări ale Raportului „Exploatarea sexuală și abuzul sexual față de copii. Implementarea Convenției de la Lanzarote de către Republica Moldova” întocmit de către Centrul Internațional „La Strada” în baza datelor și informațiilor colectate în perioada iunie 2016–iunie 2017. Raportul integral poate fi accesat pe **www.lastrada.md/rom/centru-de-resurse**

Prevenire

Convenția de la Lanzarote impune statelor semnatare să ia următoarele măsuri preventive:

- selectarea profesioniștilor care interacționează cu copiii în activitățile pe care le desfășoară zi de zi și pregătirea profesională despre drepturile copiilor la general și despre exploatarea sexuală și abuzul sexual față de copii;
- educarea copiilor despre riscurile exploatării sexuale și abuzului sexual;
- campanii de sensibilizare destinate publicului larg;
- implicarea sectorului privat, a mass-mediei și a societății civile în activități de prevenire;
- dezvoltarea serviciilor de intervenție pentru potențialii infractori, menite să împiedice infracțiunile sexuale împotriva copiilor.

Constatări:

1. Programele de instruire inițială și continuă a specialiștilor din sectorul învățământ, sănătate, protecție socială, poliție, justiție, sport, cultură și divertisment nu reflectă subiectul exploatării sexuale și abuzului sexual față de copii. Formările tematice cu privire la drepturile copilului la general, dar și cele specifice privind identificarea și asistența victimelor traficului de copii, precum și copiilor în situație de risc au un caracter sporadic și sânt dependente de suportul societății civile, programelor externe.
2. Sistemul național de educație abordează foarte îngust și segmentat subiectul prevenirii exploatării sexuale și abuzului sexual față de copii. Sarcina informării despre riscuri și cultivării la copii a rezilienței la exploatare și abuz sexual este realizată insuficient întrucât pe de-o parte subiectul nu este abordat pentru toate categoriile de vârstă, pe de altă parte lipsesc premisele impuse de Convenție și anume asigurarea întâi de toate a unei educații sexuale în rândul tinerilor. În programele școlare lipsește cu desăvârșire subiectul riscurilor privind abuzul și exploatarea sexuală asociate utilizării tehnologiilor informaționale, fiind abordat în cadrul seminarelor susținute exclusiv cu suportul societății civile.
3. Centre de sănătate prietenoase copiilor precum și servicii de asistență psihopedagogică care deasemenea oferă informații și consiliere individuală inclusiv în scopul cultivării rezilienței la abuz și exploatare sexuală funcționează în colaborare cu organizații neguvernamentale. Acestea se află încă în faza de dezvoltare și sânt accesibile la nivel local.
4. Campaniile de sensibilizare a publicului larg privind protecția copiilor împotriva abuzului și exploatării sexuale sânt realizate preponderant de organizațiile neguvernamentale în domeniu în cadrul proiectelor susținute de donatorii externi.
5. Sectorul privat continuă să aibă un rol pasiv în crearea unui mediu virtual mai sigur precum și în prevenirea exploatării sexuale și abuzului sexual față de copii. Practica dezvoltării unor norme de auto-reglementare nu este una viabilă pentru companiile din sectorul privat. Pe de altă parte, statul întârzie să angajeze sectorului privat TIC în realizarea obligatorie a unor sarcini care să contribuie la un grad mai înalt de protecție a copiilor împotriva violenței online.
6. Statul nu a întreprins măsuri menite să prevină riscul comiterii infracțiunilor cu caracter sexual în rândul persoanelor care au temerea că le-ar putea săvârși ori care le-au comis, dar nu au ajuns în vizorul autorităților publice.

Recomandări:

1. Dezvoltarea, îmbunătățirea și instituționalizarea programelor de instruire pentru profesioniștii din sistemul educațional, sănătate, protecție socială, poliție, justiție, sport, cultură și divertisment privind prevenirea exploatării sexuale și a abuzului sexual față de copii. Asigurarea specialiștilor cu materiale informative și metodologice corespunzătoare. Asigurarea caracterului continuu și sistematic al instruirii specialiștilor din domeniile vizate.
2. Abordarea structurată a subiectului educației sexuale în programul școlar ajustat pentru toate vârstele. Sistematizarea eforturilor pentru educația în școli a copiilor și tinerilor privind riscurile ESASC¹, cultivării rezilienței și informării despre cum și unde poate cere ajutor. Datorită caracterului complex al subiectului, informarea despre aceste riscuri trebuie realizată în paralel cu activitățile de informare privind utilizarea în siguranță a internetului de către copii, toate adaptate nivelului de dezvoltare a copilului și disponibile copiilor din întreg ciclul școlar.
3. Dat fiind potențialul centrelor de sănătate prietenoase copiilor precum și a serviciilor de asistență psiho-pedagogică, susținerea dezvoltării acestora, promovării în rândul tinerilor și încurajării accesării de către tineri a serviciilor acestor entități trebuie să devină o prioritate.
4. Dezvoltarea politicilor organizaționale de protecție a drepturilor copiilor de către companiile private și organizațiile neguvernamentale (TIC, turism, avia etc.). Aceste politici organizaționale pot fi Coduri de Conduită, al căror scop este prevenirea exploatării sexuale și abuzului sexual față de copii și promovarea interesului superior al copilului în activitățile zi de zi.
5. Dezvoltarea serviciilor de consiliere pentru persoanele care se simt atrase de copii și adolescenți și au temerea că ar putea săvârși una din infracțiunile prevăzute de Convenție. Aceste servicii trebuie diferențiate de serviciile de asistență a persoanelor care deja au calitate de bănuit, învinuit/inculpat sau condamnat (specificate la Capitolul III al Convenției de la Lanzarote), dat fiind că scopul serviciilor de intervenție preventivă este de a preveni săvârșirea infracțiunilor.

1 ESASC – exploatarea sexuală și abuzul sexual față de copii.

Protecția și asistența copiilor

Convenția de la Lanzarote impune statelor semnatare următoarele măsuri:

- stabilirea unor programe de asistență pentru victime și familiilor lor;
- existența unor servicii de asistență terapeutică și psihologică de urgență;
- încurajarea semnalării suspiciunilor de exploatare sexuală sau abuz sexual;
- înființarea serviciilor de asistență și consiliere prin telefon sau internet.

Constatări:

1. Activitățile de protecție și asistență calificată a copiilor care au suferit de abuz sau exploatare sexuală sunt realizate în colaborare cu organizațiile societății civile. Totodată, acestea sânt realizate în cadrul proiectelor curente, fapt care denotă o dependență mare de donatorii externi și periclitează durabilitatea acestora..
2. Lipsesc programe, servicii de asistență și protecție cu scop de resocializare și reintegrare pentru copiii care au suferit de exploatare sexuală pe o perioadă îndelungată cu consecințe serioase asupra sănătății fizice și psihice a copilului.
3. Servicii specializate de asistență și protecție în situații de criză pentru copiii care au suferit abuz sau exploatare sexuală sunt limitate geografic, în conținut și în timp. Conlucrarea dintre sistemul de protecție socială, sănătate și ordine publică în acest sens este deficitară.
4. Telefonul Copilului este unicul serviciu specializat în consilierea copiilor privind drepturile lor, care poate facilita accesul acestor copii la servicii de protecție și asistență. Acest serviciu este gestionat de o instituție de stat și implementat de o organizație neguvernamentală care asigură calitatea resurselor umane diferită de cea a funcționarilor publici.

Recomandări:

1. Dezvoltarea și diversificarea serviciilor la nivel local, care să acorde asistență calificată victimelor a ESASC inclusiv cu plasament și pentru o perioadă lungă de timp în scopul reabilitării și reintegrării lor sociale.
2. Consolidarea serviciilor de intervenție de criză inclusiv servicii medicale, plasament temporar și altele.
3. Dezvoltarea cadrului normativ pentru implementarea Legii nr. 137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor imfracțiunilor.
4. Susținerea funcționării serviciilor de asistență telefonică și online a copiilor victime și promovarea acestora la nivel național.

Măsuri de intervenție pentru abuzatori

Convenția de la Lanzarote impune următoarele măsuri:

- măsuri sociale, medicale și de natură psihologică disponibile la etapa prezentințială, sentințială și postsentințială;
- evaluarea riscului de recidivă în rândul persoanelor care au comis infracțiuni ce constituie exploatare sexuală sau abuz sexual față de copii;
- solicitarea consimțământului beneficiarului pentru a beneficia de servicii de intervenție;

Constatări:

1. Lipsesc practic programe de asistență a bănușilor, învinușilor sau inculpașilor pentru infracșuni privind viața sexuală din momentul intenșării cauzei penale și pe tot parcursul judecării cauzei iar specialiștii din institușile corespunșătoare posedă cunoștinșe minime în acest sens;
2. Există restanșe considerabile în realizarea funcșiei de resocializare a deșinușilor – agresori sexuali. Nici sistemul penitenciar și nici cel de probașune nu asigură realizarea sarcinii de resocializare. Totodașă, lipsesc și condișii necesare: personal instruit și pregătit să lucreze cu această categorie de beneficiari, programe special create care să răspundă scopului de resocializare a agresorilor, lipsa condișilor și spașului adecvat;
3. Nu întodeauna se respectă principiul obligativității consimșământului persoanei de a beneficia de asistenșă psiho-socială la etapa presentinșială.

Recomandări:

1. Evaluarea serviciilor actuale de intervenșie psiho-socială privind reducerea riscului de recidivă a agresorilor sexuali care execută o pedeapsă privativă de libertate și în baza constatării. Importarea, adaptarea și institușionalizarea programelor de intervenșie psiho-socială pentru agresorii sexuali. Crearea programelor de monitorizare a agresorilor sexuali după ispășirea pedepsei pe durata înșregii vieșii sau pe un termen rezonabil pentru a preveni riscul recidivelor.
2. Dezvoltarea serviciilor disponibile la etapa urmării penale pentru copiii sau adulșii care au săvășrit infracșunile prevăzute de Convenșie. În acest sens, ar putea fi modificată Legea cu privire la probașune, astfel încât să stabilească inclusiv această categorie în rândul beneficiarilor sistemului de probașune. Înșrucât în prezent evaluarea psihologică a copiilor în conflict cu legea se poate realiza la solicitare de către specialiștii din cadrul Serviciilor Psiho-sociale raionale, se recomandă abilitarea psihologilor în acordarea asistenșei agresorilor sexuali și punerea la dispozișia acestora a instrumentelor de care ar avea nevoie pentru a presta servicii de evaluare psihologică calitativă.
3. Evaluarea riscului de recidivă la etapa sentinșială chiar de la înșeputul ispășirii pedepsei cu deșinșia, înșrucât aceasta l-ar putea motiva pe deșinșit să participe la mai multe programe care i-ar schimba comportamentul infracșional.

Coordonare și cooperare

Convenția de la Lanzarote impune următoarele obligații statelor semnatare:

- Să asigure coordonarea acțiunilor la nivel național sau local dintre diferite autorități cu competențe în domeniul protecției copiilor, prevenirii și luptei împotriva exploatării și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor;
- Să înființeze sau să desemneze anumite instituții naționale sau locale independente care să promoveze și să apere drepturile copilului;
- Să creeze unele mecanisme sau centre de colectare a datelor, la nivel național sau local, în colaborare cu societatea civilă.
- Să coopereze la nivel internațional și regional în vederea prevenirii și combaterii exploatării sexuale a copiilor și a abuzurilor sexuale, protejării victimelor și asigurării lor cu asistență, desfășurării investigațiilor sau proceselor având ca obiect infracțiunile prevăzute de Convenție, etc.

Constatări:

1. La modul practic, copiii victime a exploatării sexuale și a abuzului sexual sunt subiecți a două mecanisme distincte de intervenție și colaborare (MIC și SNR), care se intersectează prin categoriile de beneficiari. Acestea au creat platforme de colaborare între autoritățile publice locale și ONG-urile locale urmând practic aceleași principii. Dezvoltarea colaborării cu sectorul societății civile rămâne a fi o prioritate în documentele de politici naționale.
2. Nu există un mecanism unificat de colectare de date, cu atât mai mult, niște indicatori unici de segregare a datelor. Mai mult, datele colectate sectorial în prezent nu sunt analizate calitativ, pentru a identifica factorii de risc sau tendințe noi ale fenomenului de exploatare sexuală și abuz sexual față de copii.
3. Implicarea copiilor la etapa de elaborare și punere în aplicare a politicilor, programelor sau altor inițiative legate de lupta împotriva ESASC este în fază incipientă. Există mai multe inițiative și exemple de asociere a copiilor în scopul participării în procesul decizional, totuși până în prezent, rolul acestora este încă limitat.
4. Statul a depus mai multe eforturi pentru a dezvolta și consolida cooperarea internațională în vederea prevenirii și combaterii ESASC, asigurării asistenței și protecției victimelor, dar și investigării în comun a infracțiunilor. Organele de drept au devenit membri ai platformelor internaționale și au aderat la unele baze de date internaționale. Au fost inițiate negocieri privind asistența bilaterală în materie de repatriere și asistență a victimelor și sunt organizate activități de consolidare a capacităților și schimburi de experiență.

Recomandări:

1. Delimitarea clară a mecanismelor (actualmente MIC și SNR) aplicabile copiilor aflați în situații de risc, astfel accentul fiind pus pe identificarea și eliminarea cauzelor în scopul prevenirii abuzului și mecanismelor aplicabile în cazul copiilor victime, martori care să răspundă nevoilor copiilor care deja suportă consecințele unui abuz sau exploatării sexuale.
2. Monitorizarea și evaluarea continuă a documentelor de politici relevante (MIC și SNR) pentru aprecierea funcționalității acestora, perspectivei de dezvoltare inclusiv a necesarului de dezvoltare având drept punct de pornire și finalitate.
3. Elaborarea unui sistem unificat de colectare de date (elaborarea, pilotarea, ajustarea ulterioară). Colectarea acestor date trebuie să se realizeze cu suportul organizațiilor neguvernamentale. Asigurarea prelucrării datelor privind toate formele de ESASC de către autoritățile competente în colectarea acestor date. Dezvoltarea capacităților specialiștilor privind analiza datelor despre infracțiunile ce constituie ESASC, din perspectiva stării și evoluției diverselor aspecte de combatere a ESASC. Identificarea necesităților de ajustare a Registrului criminologic și criminalistic, dezvoltarea și ajustarea bazei de date, astfel încât aceasta să poată oferi date dezagregate calitative.
4. Crearea tuturor condițiilor necesare pentru o implicare mai activă a copiilor în elaborarea și implementarea politicilor de prevenire a abuzului și exploatării sexuale (desfășurarea sesiunilor de instruire a grupurilor de copii privind rolul lor în cadrul Consiliilor/Grupurilor reprezentative din care fac parte, privind riscurile exploatării sexuale/abuzurilor sexuale etc.).